МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків
Гурток молодих вчених **“AD FONTES!”**

Тези доповідей учасників наукового семінару молодих вчених *«Війни та військові протистояння у контексті античної та середньовічної епох»* та круглого столу *«Репрезентації античних армій у комп’ютерних іграх та кіно»*

20 квітня 2021 р.

Керівник наукового семінару: к. і. н., доц.
Ручинська О. А.

Робоча група: Хижняк І. А. (IV курс)
Демиденко А. О. (III курс)

Харків – 2021

Науковий семінар

«Війни та військові протистояння у контексті Античної та Середньовічної епох»

Альбігойський хрестовий похід

Бузіашвілі Георгій Гочайович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, ІІ курс

megobare@gmail.com

Одним з найбільш масових єретичних рухів в епоху Розвиненого Середньовіччя є катарська єресь, яка мала повне право стати альтернативою християнської церкви. Альбігойський хрестовий похід (1208 - 1229) є один з методів усунення навислої загрози над папської владою. Противники церкви довгий час будуть пам'ятати події Альбігойських воєн - погроми і грабежі хрестоносців, діяльність інквізиторів, спалювання на вогнищах як єретиків, так і католиків, проти яких основою для звинувачень могли з’являтися чутки і доноси сусідів. Так само, однією з особливостей даного історичної події є те, що Альбігойський хрестовий похід - перший внутрішньоєвропейський похід, і, на цей раз противниками хрестоносців виступали не сарацини, а в багатьох випадках самі католики, які опинилися під впливом катарської ідеології. Таким чином, Альбігойські хрестовий похід є особливим релігійним і політичним феноменом в історії Середньовічної Європи.

Джерельна база з даної теми викликає безліч питань, в зв'язку з діяльністю хрестоносців і трубадурів - обидві сторони дають нам суперечливі відомості про сам конфлікт катар і духовенства. Саме питання виникнення і розвитку єретичного рухів є досить актуальним в сучасній медієвістиці, так як ці відомості дають поштовх до вивчення феномена інквізиції і боротьби різних верств населення на релігійному тлі. Так само слід враховувати що Хрестові походи - значні, інтернаціональні події у світовій історії, підсумком яких є падіння, або навпаки, виникнення нових держав. Таким чином, всі перераховані фактори роблять дану тему актуальною в сучасній медієвістиці.

Особливості взаємодії кавалерії з іншими родами військ у Священній Римській імперії наприкінці XV - у середині XVII ст.

Гурко Володимир Олександрович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, IV курс

Pzkpmfv@gmail.com

Наприкінці XV ст. відбувається чергова хвиля еволюції воєнної науки в Західній Європі. У Священній Римській імперії за ініціативи імператора Максиміліана I відбувається формування ландскнехтів, а традиційна лицарська кіннота навпаки поступово втрачає свої позиції. Цілями роботи є вивчити процес взаємодії кавалерії та піхоти в боях зазначеного періоду. Хронологічні рамки обмежені 1475-1648 рр., що зумовлено необхідністю розглянути процес розвитку кінноти після появи нових видів техніки, в першу чергу артилерії.

Незважаючи на те, що війни XV-XVII ст. широко представлені в літературі, дослідники або не робили акцент на проблематиці взаємодії кавалерії в нових умовах бою, або не змогли однозначно встановити місце даного виду військ в сучасній йому війні, що і створює умови для подальших досліджень. Джерельною базою дослідження стали переважно наративні джерела, серед яких при розгляді проблеми найбільш корисні трактати Йогана Якобі Валльгаузена, праці Дюбелле, Авіли, Тавані, Контаріні. Історіографічна база являє собою як праці військових істориків XIX-XX ст., так і роботи сучасних дослідників, таких як: Г. Дельбрюк, К. Франко, В. Циммерман, М. Робертс, Дж. Паркер, С. А Нефьодов, В. В. Пенской, С. І. Сулімов.

В результаті дослідження можна зробити висновок, що через зміну ролей на полі бою підрозділи потребували все більшої взаємодії. Врешті-решт, кавалерія за деякими випадками перетворилася з основного ударного підрозділу у майже допоміжний рід військ, який використовується для захисту флангів, рейдів по тилах, знищення легкої піхоти, артилерії і кавалеристів противника.

Образ «Чужого» у листуванні вчених ромеїв під час візантійсько-турецького військового зіткнення кінця XIV століття

Івлєв Кирило Олександрович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, III курс

ivlev.k.395@gmail.com

За доби пізнього Середньовіччя опозиція «Свій-Чужий» відігравала суттєве значення у формуванні зовнішньої політики провідних держав, зокрема Візантії. З другої половини XIV ст. пожвавилась агресія турків, а відтак неминучим стало військове зіткнення османців з ромеями. Свідченням зміцнення антитурецьких настроїв у середовищі інтелектуальних еліт Візантії є сформований тоді вченими ромеями образ османців як «Чужих».

Освічені ромеї усвідомлювали свою культурну вищість над кочовиками-османцями. Візантійці услід за давніми греками у спілкуванні один з одним широко використовували поняття ὁ βάρβαρος (чужий) на означення турків.

При цьому на формування образу «Чужого» вплинула топографія, витворена Геродотом. Синонімом до слова варвар було слово ὁ Πέρσης - перс, яке стало інваріантним відповідником етноніму османці. Для інших азійських народів, зокрема монголів, використовувалось слово ὁ Σκύθης – скиф. У листах Мануїла II Палеолога простежується еволюція образу турок. У першій епістолі турки позначені як союзники, проте в пізніших листах османці перетворюються на "Чужих", жорстоких пройдисвітів, варварів.

Для Дімітрія Кідоніса фігура Чужого другорядна. Тільки внаслідок послаблення позицій ромейської політичної еліти турки наважились втрутитися у справи Візантії. У листах Кідоніса не так військова потуга турків, як чвари між членами родини василевса призвели до занепаду держави. Турки лише скористалися сприятливим приводом, нав’язавши правителю ослаблої Візантії принизливі угоди. Отже, образ «Чужого» у листуванні вчених ромеїв варіювався, що заважало його стигматизації.

Військова справа слов'ян у VI-VII ст. та проблема аварського впливу

Лавриненко Олег Володимирович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, IV курс

olegik1246@gmail.com

Інформація щодо військової справи слов’янських племен у VI-VII ст., в основному, представлена у письмових джерелах візантійського походження. Тут можна виділити «Історію війн» Прокопія Кесарійського, військовий трактат «Про військову справу» та «Стратегікон Маврикія». У цих роботах напряму описуються військові традиції слов’ян. Щодо археологічних джерел, то вони представлені залишками зброї та обладунків в інвентарях пражсько-корчаківських, пеньківських та колочинських поховань. Актуальність теми полягає у недостатній вивченості соціально-політичного аспекту військової організації слов’ян у VI-VII ст. Отже, ми провели дослідження впливу аварів на перехід слов’ян до вождівства, що вплинуло на розвиток військової справи.

Протягом VI-VII ст. у слов’ян переважала тактика стрімкого нападу із засідки. Бої на відкритому просторі давалися нечасто. Облогова справа починає формуватися лише у другій половині VI ст., з появою у них спеціальних знарядь. Основною ж бойовою одиницею слов’янського війська був піхотинець озброєний щитом та дротиком. Дуже важливу роль грали також і лучники. Кавалерія скоріш за все була нечисленною і екіпірованою за традиціями кочовиків. У VII ст. слов’яни починають воювати також і на морі за допомогою моноксил. У другій половині VI – першій половині VII ст. слов’янське суспільство переживає зміни. Відбувається перехід до вождіства, що вплинуло і на військову справу. Ми пов’язуємо це з особливістю аваро-слов’янських відношень.

Еволюція військово-стратегічних планів правителів Пальміри у другій половині 260-х – на початку 270-х рр.

Строй Олександр Олександрович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, IV курс

kitan90876@gmail.com

Військові успіхи Одената у боротьбі з персами сприяли укріпленню його позицій у східних провінціях Риму, які визнаючи формальну владу римського імператора, фактично перебували під безпосереднім управлінням правителя Пальміри. Слабкість римського уряду сприяла появі в Одената рішення щодо розширення своєї влади на територію усієї імперії, реалізація чого передбачала створення міцної тилової бази на Сході, захищеної від зовнішніх загроз, яка стала б плацдармом для наступу на Захід. Передбачався повний розгром Ірану і незведення його до рівня другорядної держави, з окупацією окремих районів, що дозволило б Оденату убезпечити свій тил, заволодівши при цьому ресурсами усієї Передньої Азії. Наступники Одената – Вабаллат і Зенобія опинилися у обстановці, яка доволі стрімко змінилася: до початку 270-х рр. Рим подолав найгострішу фазу кризи, що створило передумови для початку ліквідації сепаратистських устремлінь окремих регіонів імперії. У цій ситуації правителі Пальміри зробили вибір на користь негайного початку боротьби з Римом, не чекаючи на створення більш міцної військово-матеріальної бази у своєму тилу.

Таким чином, протягом 267–271 рр. військово-стратегічні плани правителів Пальміри пройшли еволюцію від замислів по закріпленню свого домінування у Передній Азії з метою використання її ресурсів для подальшої боротьби за владу в Римі до переорієнтації на безпосереднє протистояння з останнім, не очікуючи встановлення повного контролю над Сходом.

Круглий стіл

«Репрезентації античних армій у комп'ютерних іграх та кіно»

Репрезентація військового ремесла античності в кіно XX-XXI ст.

Завіруха Данило Сергійович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, IV курс

daniilzaviruha@gmail.com

Кіно вже як сотню років є відчутним культурообразуючим фактором. Будучи частиною індустрії культури, воно охоплює найширші маси населення і, отже, активно формує певні стереотипи і ставлення до зображених в ньому епох. А оскільки військова справа античності є популярним напрямком в кіномистецтві, то і вивчення цього аспекту представляється вкрай цікавим і корисним.

Мета роботи - виявити і відобразити в своїй доповіді тенденції та особливості кіно XX-XXI ст. в контексті військового ремесла античності.

Досягнення цілей роботи бачиться реальним завдяки критичному аналізу обраних кінокартин з використанням історико-генетичного та порівняльного методів дослідження.

XX століття стало століттям прориву у кіноіндустрії. Увага до античності в цілому і військовій справі цієї епохи зокрема виявилася феноменальною. Численні фільми відображали античні війни і армії з притаманними періоду недоліками: неуважністю до деталей, вибірковістю і концентрацією на макроматеріях.

У свою чергу, XXI століття показало себе абсолютно з іншого боку. Виробники кіно більше уваги стали приділяти матеріальній культурі, проте жертвувати іншими контекстуальними атрибутами епохи заради досягнення своїх цілей.

Отже, еволюція і зміна пріоритетів в кіновиробництві щодо військових аспектів античності як така досить очевидна і зрозуміла, але її конкретні прояви досить різноманітні.

Репрезентація давньогрецької військової справи у грі Assassin’s Creed Odyssey

Крамський Володимир Володимирович

Магістрант Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

kramskoyvladimir@gmail.com

Дане дослідження спрямоване на виділення факторів, що впливають на реконструкцію давньогрецької військової справи в комп'ютерних іграх на прикладі Assassin's Creed Odyssey (2018).

Дана багатобюджетна гра, присвячена подіям Пелопоннеської війни, була високо оцінена критиками і має дуже велику ігрову спільноту, що дозволяє припустити значущість цього прикладу.

Усю сукупність помилок в реконструкції матеріальної військової культури в цій грі можна умовно розділити на 2 групи. До першої відноситься художня обробка історично засвідчених об'єктів з метою посилення їх естетичних якостей або впізнаваності образу, вже сформованого раніше в інших популярних медіа, перш за все - в кінематографі. Так, наприклад, коринфський шолом зображується з додатковими вигаданими декоративними елементами. До другої можна віднести введення додаткових, часто - анахронічних, елементів озброєння з міркувань балансу і захопливості ігрового процесу. Спрощення механіки бою в даній грі призводить до специфічного викривлення зв'язку між гоплітским спорядженням і тактичним задумом фаланги. У військовій організації періоду Пелопоннеської війни гра робить особливий акцент на інституті військового найманства.

Запропоновано модель з 4-х розділів факторів (автентичного, впізнаваного, геймплейного і естетичного), які послідовно накладають зміни на відображення історичного минулого.